

<http://dx.doi.org/10.16926/kik.2018.01.04>

Miroslav KAZÍK

<https://orcid.org/0000-0003-0189-095X>

Trnavská Univerzita, Slovenská Republika

e-mail: miroslav.kazik@tvu.sk

Priezviská v živých menách vydatých žien v Papradi

Zhrnutie

V príspevku sa zameriavame na funkčný člen priezvisko u vydatých žien v Papradi. Ide o člen neúradného pomenovania, ktorý sa preberá z úradného systému a ktorý sa vyznačuje dedičnosťou, ustálenosťou administratívno-právnym úzom a úzom osady. Paprad je najväčšou a najkompaktnejšou kopaničiarskou osadou Starej Turej. Stará Turá sa nachádza na Západnom Slovensku. Priezvisko je tretím najčastejším funkčným členom v živých menách žien v Papradi (17,46 %). Na pomenovanie vydatých žien priezviskom prevláda pomenovanie priezviskom podľa manžela, relatívne často sa objavuje priezvisko podľa otca, čo je najmä dôsledkom toho, že osobu poznali v osade ešte za slobodna pod daným menom. Priezviská iných rodinných príslušníkov (brata, svokra) v živých menách vydatých žien treba vysvetľovať tým, že daní muži sú známi v lokálnom spoločenstve osady a pomocou nich sa dobre identifikujú ich príbuzné (sestry, nevesty). Podobne je to aj v prípade pomenovania žien opisným živým menom, ktoré vychádza z mena manžela. Niekedy pri živom pomenovaní stačí na presnú identifikáciu len jediný funkčný člen, ktorým je priezvisko (takéto prípady sú aj pri iných funkčných členoch), inokedy sa k nemu pridáva ďalší člen. Úradné priezviská sa stali súčasťou neúradného systému a prispôbujú sa mu.

Kľúčové slová: onomastika, neoficiálne (živé) osobné mená, západné Slovensko.

Antroponomastika ako časť onomastiky, vednej disciplíny zaoberajúcej sa vlastnými menami, skúma okrem úradných mien aj rozličné spôsoby neúradného osobného pomenovania. Pre neúradné osobné mená sa na Slovensku vžil termín živé osobné mená. Jeho autorom bol Vincent

Blanár, ktorý vypracoval aj teóriu týchto mien a ktorý spolu s Jánom Matejčíkom spracoval živé mená zo stredného Slovenska a opísal ich designáciu (Blanár, Matejčík 1978, 1983). Unikátna, asi dvojmiliónová kartotéka živých osobných mien (predovšetkým zo stredného Slovenska), sa nachádza v Banskej Bystrici. Vznikla pod vedením J. Matejčíka, ktorý ju budoval od r. 1965 pomocou svojich študentov. Syntetizujúcim spôsobom teóriu živých osobných mien podal V. Blanár (1996) v monografii *Teória vlastného mena*.

Živé osobné mená sú neúradné (ľudové) mená osôb. Hierarchicky usporiadaný súbor sémantických príznakov, ktorým sa vyznačujú celé triedy osobných mien, sa chápe ako obsahový model. Obsahový model sa jazykovo realizuje v danom osobnom mene. Všeobecná schéma jeho slovotvornej štruktúry predstavuje jeho slovotvorný model. Jeden slovotvorný model sa v konkrétnom pomenovaní môže vyjadriť rozličnými slovotvornými typmi. Obsahový model (a motivačný model) a slovotvorný model tvoria spolu antroponymický (pomenovací) model. Antroponymický model sa v danej komunikačnej situácii realizuje ako konkrétny antroponymický znak (úradné alebo živé meno) (Blanár, Matejčík 1978, s. 14). Antroponymické modely sú konstitutívnymi prvkami sústavy (systému) osobných mien. Rozlišuje sa štruktúra antroponymickej sústavy (na úrovni systému) a spoločenské fungovanie antroponymickej sústavy (v konkrétnej realizácii) (Blanár, Matejčík 1978, s. 17).

Pomenovacie modely sú tvorené funkčnými členmi. Funkčný člen je člen vymedzený pomocou základných sémantických príznakov ako prvok s osobitnou designáciou. V. Blanár (spolu s J. Matejčíkom) (Blanár, Matejčík 1978, Blanár 1996) rozoznáva 6 funkčných členov (FČ): rodné (krsťné) meno, priezvisko, rodinné meno, individuálnu charakteristiku, meno (do) domu a apelatívny člen.

Mesto Stará Turá leží na západe Slovenska, pri hraniciach s Českou republikou. Okrem centrálnej mestskej časti patrí k Starej Turej množstvo kopaníc, ktoré sú organizované do väčších celkov nazvaných Paprad, Topolecká, Súš, Jazviny, Černochovej Vrch. Staroturianske kopanice patria do tzv. bielokarpatskej kopaničiarskej oblasti, ktorá zaberá územie Myjavskej pahorkatiny a podhoria Malých a Bielych Karpát (Horváth 1979, s. 93). Oblasť Myjavskej pahorkatiny predstavuje u nás územie najstaršieho a súčasne aj najintenzívnejšieho kopaničiarskeho osídlenia (Horváth 1979, s. 165). Nárečie kopaníc Starej Turej patrí do podjavorinského nárečia považskej nárečovej podskupiny severnej skupiny západoslovenských nárečí (Štolc 1994, s. 96).

Okrem spomenutých autorov V. Blanára a J. Matejčíka sa výskumom živých mien venovali viacerí jazykovedci. Prehľad doterajšieho výskumu

uvádza napr. I. Valentová (2015). Živé mená na západnom Slovensku neboli objektom výraznejšej pozornosti.

Na živé mená v celku Černochovej Vrch sme pozornosť upriamili na kolokviách mladých jazykovedcov v Kokošovciach-Sigorde, v Modre-Harmónii a v Častej-Papierničke (Kazík 2009, 2010a, 2012a), na živé mená v celku Jazviny na kolokviu v Nitre (Kazík 2014), ale tiež v časopise Slovenský jazyk a literatúra v škole (Kazík 2010/2011), na mená v celku Topolecká na viacerých miestach (napr. Kazík 2010b, 2010c, 2013a, 2016a), podobne i na mená v celku Súš (Kazík 2010d, 2011a, 2012b, 2016b, 2018a). Charakterizovali sme systém živých mien s modelmi u slobodných osôb a mužov v Papradi (Kazík 2016d, 2018b) a podrobne sme opísali niektoré funkčné členy v živých menách v Papradi – rodné meno (Kazík 2010e), individuálne charakteristiky mužov, žien a slobodných osôb (Kazík 2010f, 2011c, 2012c), rodinné mená (Kazík 2010g, 2016c, 2015), meno domu (Kazík 2012d), apelatívny člen (Kazík 2013b). O funkčnom člene „priezvisko“ v Papradi vyšla časť o slobodných osobách (Kazík 2011b).

V nasledujúcom príspevku sa zameriame na funkčný člen priezvisko u vydatých žien v Papradi, teda na ten člen neúradného pomenovania, ktorý sa preberá z úradného systému a ktorý sa vyznačuje dedičnosťou, ustálenosťou administratívno-právnym úzom a úzom osady. Bližšie si všimneme priezviská a ich využitie v živých (neúradných, neoficiálnych) menách danej triedy (teda triedy vydatých osôb) v danej osade. Paprad je najväčšou a najkompaktnejšou kopaničiarskou osadou Starej Turej.

Cieľom príspevku je podať komplexnú charakteristiku funkčného člena priezvisko v triede vydatých žien v spomenutej osade (charakteristiky ostatných členov boli publikované na inom mieste /porov. vyššie/). Vychádzali sme z vlastného terénneho výskumu v Papradi. Pri heuristickom výskume živých mien sme používali predovšetkým metódu dotazníka a riadeného rozhovoru. Skúmali sme živé mená používané staršou a strednou generáciou v spoločenskom úze osady v neutrálnej, bezpríznačkovej situácii. Pred terénnym výskumom sme si pripravili kartotečné lístky, kde sme uviedli adresu (číslo domu) a kde sme prepísali úradné podoby mien. Pri terénnom výskume sme zapisovali živé osobné mená, živé mená rodiny (živé rodinné mená) a mená (do) domu. Zisťovali sme všetky živé mená, ktoré informátor používa. Po výskume sme živé mené modelovali podľa metodiky V. Blanára.

Rodné (krstné) meno môže mať úradnú podobu (K), hypokoristickú podobu (K_h), alebo inojazyčnú, nárečovú, nespisovnú alebo inak zmenenú nepravidelnú podobu (<K>).

Priezvisko sa okrem úradnej podoby (P) môže vyskytovať v neúradnej forme, ktorá sa končí na sufíxy *-ka*, *-ech*, *-ich* (označenie sa používa, ak sú meno rodiny a meno domu odvodené od iného základu alebo sa nepoužívajú) ($\underline{P}$) a môže sa objavovať i nepravidelná hlásková zmena priezviska ($\langle P \rangle$). Rozoznávajú sa priezviská, ktoré majú zhodnú antropolexému s 1. menom rodiny ($P = RM$), 2. menom domu ($P = MD$) a 3. menom rodiny a menom domu ($P = RMD$).

Rodinné meno (RM) môže mať antropolexému zhodnú s 1. menom domu ($RM = MD$), 2. priezviskom ($RM = P$).

Meno (do) domu sa značí ako MD.

Pri individuálnej charakteristike (CH) sa rozlišujú motivačné príznaky (zaznačujú sa horným indexom): ^v – telesné alebo duševné vlastnosti, ^z – trvalé, dočasné alebo bývalé zamestnanie, stav, záľuba, záujmy, ^p – pôvod a bydlisko, ⁿ – iná alebo nejasná motivácia. Ako $CH^n = \langle P \rangle$ značíme prezývku, ktorá je motivovaná priezviskom nositeľa.

Rozlíšenie MD a CH^p /: Člen, ktorý sa (potenciálne) stáva zložkou MD, nemení predložku, keď sa stáva súčasťou živého mena.

Časť živého osobného mena, kde sa dostáva vyjadrenie bydliska podľa budovy a podľa polohy, ktoré je tiež v mene domu, ale v živom osobnom mene je iná predložka ako v mene domu, modelujeme ako $MD = CH^p$.

Apelatívny člen zaznačujeme ako A.

V rámci [vzťahu k príbuzným osobám] sa rozlišujú príbuzenské motivačné príznaky, ktoré sa označujú dolným indexom: ₁ – otec, ₁₁ – matka, ₃ – manžel, druh, priateľ, [₃] – prvý manžel, ₃₃ – manželka, družka, priateľka, ₄ – starý otec, ₄₄ – stará matka, ₅ – svokor, test, ₅₅ – svokra, testiná, ₇ – brat. Číselný index ₂, ktorý označuje príznak rodiny ako celku (pri P, RM, MD), sa neoznačuje. (Pri zdvojenom indexe zaznačujeme aj index ₂, napr. _{1/2}, _{11/2}).

Znamienkom plus (+) sa pripájajú jednotlivé funkčné členy, ktoré spolu tvoria jeden model. Hviezdičkou (*) označujeme funkčný člen, ktorý sa predpokladá, nulou (0) ten, ktorý sa používa fakultatívne, špicatými zátvorkami ($\langle \rangle$) funkčný člen, ktorý sa používa v skrátenej alebo ináč adaptovanej podobe.

Do zátvoriek sa dávajú funkčné členy, ktorými sa pomenúva jedna osoba (obyčajne pri opisnom pomenovaní) – (), [].

Dvojbodka (:) sa kladie za tie funkčné členy, ktoré sa spolu používajú aj v nasledujúcom pomenovaní rodiny alebo domu.

Lomka (/) ukazuje, že pomenovacím východiskom je symbol na ľavej strane. Funkčný člen na pravej strane ukazuje uplatnenie v dnešnej antroponymickej sústave.

Funkčné členy pred znamienkom „rovná sa“ (=) a za znamienkom sú antroponymickou lexémou zhodné a vzťahujú sa na tenže denotát. Na ľavej strane sa uvádza funkčný člen, ktorý sa pokladá za slovotvorné východisko.

Tabuľka č. 1. Priezvisko ako funkčný člen v živých osobných menách a v modeloch triedy vydatých žien v Papradi (prvý údaj v živých menách, druhý v modeloch)

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	V päť- členných	V šesť- členných	Spolu
P_1	2/1	1/1	1/1				4/3
$(P_1 : MD)$		1/1					1/1
$\underline{P}_1$	6/1	5/3	2/2				13/6
$(\underline{P}_1 : <MD>)$		2/1					2/1
$<P>_1$				1/1			1/1
$<\underline{P}_1>$	1/1						1/1
$P_1 = RMD<>$			1/1				1/1
$<P_1> = RMD$		1/1					1/1
$(P = RMD)_1$			1/1		1/1		2/2
$(P_3 = RMD)_{11}$					1/1		1/1
P_3	1/1	6/6	$6+2=$ $8/7$			1/1	16/15
$\underline{P}_3$		3/3	4/2	1/1		1/1	9/7
$<P_3>$		1/1	$1+1=$ $2/2$	2/2			5/5
$<\underline{P}_3>$			1/1				1/1
$P_3 = <RM>$		1/1		3/1			4/2
$(P = RM)_3$			2/2				2/2
$(P = <RM>)_3$			1/1				1/1
$<P_3> = RM$			1/1				1/1
$(<P> =$ $<RM>)_3$			1/1				1/1
$P_3 = <MD>$			1/1				1/1
$P_3 = RMD$	1/1	13/6	8/8				22/15
$(P = RMD)_3$		1/1	11/8	2/2			14/11
$P_3 = RMD<>$			4/3				4/3
$(P =$ $RMD<>)_3$				1/1			1/1
$(P = RMD)_5$		1/1	1/1				2/2
$(P = RMD)_7$			1/1	2/2			3/3
Spolu	11/5	36/26	51/44	12/10	2/2	2/2	114/89

Zdroj: vlastné spracovanie.

U vydatých žien v Papradi sú tieto úradné priezviská: Adámková, Arbecíková, Babincová, Barančinová, Barišová, Baslerová, Bielčíková (9),

Biesiková (5), Biesová (2), Blažková (2), Boháčová, Borsuková, Bubeníková, Bunová (3), Černáková (2), Dornáková (2), Dugová, Durcová (10), Ďurcová, Ďurčová, Eliášová, Gregorová (3), Haňáková, Hluchá, Chudíková, Jamrichová, Janktová, Jansová, Juričová, Klčová, Klimáčková (4), Kostelná, Košťalová (6), Krúpová (2), Kubánková, Kubicová, Kubišová, Kuhajdová, Kýšková (3), Letancová (2), Maleková, Malková, Matušíková, Medňanská (4), Michalcová (5), Miková, Mikulcová (2), Múdra, Nemcová, Ochodnická, Otiepková, Papuláková, Pašmíková, Petrovská, Pilátová, Pileková, Pilková, Podhradská (2), Poláčková (2), Popelková, Pražienková, Pribišová (6), Roháčková (2), Rubaninská, Sabová, Sadloňová (2), Skovajsová, Stachová, Svatoňová, Škriečková, Šolcová, Štuková, Šurinová, Tichá, Valachová, Valenová, Vallová (2), Volárová, Vrábliková (2), Vrkočová, Vychlopeňová, Zemanová, Zmelíková, Žitná.

S FČ P je v triede vydatých žien v Papradi jednočlenných 5 modelov a 11 živých mien, dvojčlenných 26 modelov a 36 živých mien, trojčlenných 42 modelov a 49 živých mien, štvorčlenných 10 modelov a 12 živých mien, päťčlenný 1 model a 1 živé meno, šesťčlenné 2 modely a 2 živé mená. Najčastejšie sa funkčný člen priezvisko využíva v trojčlenných živých osobných menách.

Dva FČ P sú v živých menách:

<i>Tána Biesová Valová</i>	$\langle K \rangle + P_1 + P_3 = \text{RMD}$
<i>Černáková Anna Bičianých</i>	$P_3 = \text{RMD} + K + \underline{P}_1$
<i>céra Jana Žitného a Zdenki Žitnej</i>	$A + (\underline{K} + P = \text{RMD} : \text{MD})_1 + (K + P_3 = \text{RMD})_{11}$

Funkčných členov priezvisko s príbuzenskou motiváciou podľa otca je 22,81 % (26), podľa matky 0,88 % (1), podľa manžela 71,93 % (82), podľa svokra 1,75 % (2), podľa brata 2,63 % (3).

Priezvisko v úradnej podobe (P) (79) je v 69,30 % funkčných členov priezvisko, priezvisko s nárečovým sufixom *-ka*, *-ova*, *-ých* ($\underline{P}$) (26) je v 22,81 % a priezvisko v modifikovanej podobe ($\langle P \rangle$) (11) v 9,65 % funkčných členov priezvisko. Dva funkčné členy majú modifikovanú podobu a zároveň nárečový sufix ($\langle \underline{P}_1 \rangle$, $\langle \underline{P}_3 \rangle$).

Modifikovaná podoba priezviska je

a) nárečová, keď sa miesto mäkkých spoluhlások *ṭ*, *ň* vyslovujú tvrdé spoluhlásky *t*, *n* v živých menách

<i>Štefíčka</i>	$\langle \underline{P}_1 \rangle$
<i>Adelka Mednanská</i>	$\underline{K} + \langle P_1 \rangle = \text{RMD}$
<i>Alena Hanáková</i>	$K + \langle P_3 \rangle$
<i>Vjera Mednanská s Koščálých dolini</i>	$(K + \langle P \rangle_3) : \text{MD} + \text{CHP}$
<i>Zdenka Vichlopných ze Stanici</i>	$K + \langle \underline{P}_3 \rangle + \text{MD} = \text{CHP}$

<i>Jara Mednanská s Koščáľech dolini</i>	$(\underline{K} + \langle P_3 \rangle = RM) : MD + CH^P$
<i>Vladova Mednanského manželka</i>	$(\underline{K} + \langle P \rangle : \langle MD \rangle)_3 + A$
<i>céra Rudova Vichlopna ze Stanici</i>	$A + (\underline{K} + \langle P \rangle + MD = CH^P)_1$
<i>Anička Vlatkova Mednanského manželka</i>	$\underline{K} + (\underline{K} + \langle P \rangle : \langle MD \rangle)_3 + A$
<i>Vlatkova Mednanského Automechanika manželka</i>	$(\underline{K} + \langle P \rangle + CH^z : \langle MD \rangle)_3 + A,$

b) v inak formálne adaptovanej podobe, keď nastáva zmena kvantity samohlásky (i → í: Bielčik > Bjelčík v živom mene *Babušáčka po Marcinovi Bjelčíkovi* $RM_{[3]} + (\langle K \rangle + \langle P \rangle = \langle RM \rangle)_3$.

Funkčných členov priezvisko, ktorých antropobáza nie je v mene rodiny a mene domu, je 43,86 %, funkčných členov priezvisko s antropobázou v mene rodiny a mene domu je 44,74%. Funkčných členov priezvisko s antropobázou v mene rodiny je 7,89% a funkčných členov priezvisko s antropobázou v mene domu je 3,51%.

Pri neopisnom pomenovaní má funkčný člen priezvisko tvar nominatívu substantíva ženského rodu a tvar kolektívneho posesíva. Z príbuzenských motivácií sa pri funkčnom člene priezvisko objavuje motivácia podľa otca (index 1) alebo manžela (index 3):

Kíšková, Mačicová / P_1 /

Bičianka, Dugovka, Bunčička, Gregorka, Šeučička, Mačička / $\underline{P}_1$ /

Štefíčka / $\langle \underline{P}_1 \rangle$ /

Janktová / P_3 /

Valachová / $P_3 = RMD$ /

bapka Chudíkéch / $A - \underline{P}_3$ /

pani Pribišová, pani Šurinová / $A - P_3 = RMD$ /

Lenka Pilkéch, Marta Bunéch, Božena Vrábléch / $K + \underline{P}_1$ /

Katka Kíšková / $\underline{K} + P_1$ /

Jara Dornákéch / $\underline{K} + \underline{P}_1$ /

Jara Zemanová / $\underline{K} + (P_1 : MD)$ /

Jara Zemanka, Jara Zemanéch / $\underline{K} + (\underline{P}_1 : \langle MD \rangle)$ /

Adelka Mednanská / $\underline{K} + \langle P_1 \rangle = RMD$ /

Vlasta Bjelčíková / $K + P_3$ /

Alena Barišéch / $K + \underline{P}_3$ /

Darinka Roháčková / $\underline{K} + P_3$ /

Alena Hanáková / $K + \langle P_3 \rangle$ /

Luba Sabéch / $\underline{K} + \underline{P}_3$ /

Zdenka Žitná / $K + P_3 = RMD$ /

Anička Krúpová, Betka Kubánková, Jara Arbecíková, Milka Otjepková, Olina Gregorová / $\underline{K} + P_3 = RMD$ /

Božena Jansová, Veronika Štuková / $K + P_3 = RMD : MD$ /

Brona Gregorová, Boška Jamrichová / $\underline{K} + P_3 = RMD : \langle MD \rangle$ /

Barišová Alenka / $P_3 + \underline{K}$ /
 Bjelčíková po Palovi / $P_3 + \underline{K}_3$ /
 Dornáková, čo robila vrchnú sestru na Mijave / $P_3 + CH^z$ /
 Tichá na Hučekom dome / $P_3 + MD_{21}$ /
 Bjesiková Olina / $P_3 = <RM> + \underline{K}$ /
 Kubicová spot Lipovca / $P_3 = RMD + MD = CH^P$ /
 teta Durcéch Raškých, teta Durcova Raškých / $A - \underline{P}_3 + RM_3 = <MD>$ /
 Jana Kiškých Gregorová / $K + RM_1<> = P + P_3 = RMD<>$ /
 Vjera Vráblikých Babušákých / $K + \underline{P}_1 + RM_{1/2}$ /
 Tána Biesová Valová / $<K> + P_1 + P_3 = RMD$ /
 Lenka Hornáčková Tatrankova / $K + P_1 = RMD<> + CH^v_1$ /
 Vjera Mednanská s Koščálých dolini / $(K + <P>_3) : MD + CH^P$ /
 Vjera Bunová Babušákova / $K + P_3 + RM_{1/2}$ /
 Anna Durcová Bobikých / $K + P_3 + RM_3 = MD$ /
 Lida Klimáčková Hučekova / $\underline{K} + P_3 + RM_3 = MD$ /
 Zdenka Vichlopných Ze stanici / $K + <\underline{P}_3> + MD = CH^P$ /
 Jara Mednanská s Koščálých dolini / $(\underline{K} + <P_3> = RM) : MD + CH^P$ /
 Zuska Valenová Rjeditelka / $\underline{K} + P_3 = RMD + CH^z$ /
 Žofa Zemanová z Jazvín / $\underline{K} + P_3 = RMD + CH^P$ /
 Beta Hluchá z Mlina, Betka Bjesiková zo Spodnej ulici / $\underline{K} + P_3 = RMD<> + CH^P/-MD$ /
 Vjerka Černáková Zámečníkách / $\underline{K} + P_3 = RMD + RM_{11}$ /
 Kristína Bjesiková Z bitovki / $K + P_3 = RMD<> + MD = CH^P$ /
 Rudova manželka Kubánková / $\underline{K}_3 + A + P_3 = RMD$ /
 Ivanova Anna Bjesová / $K_3 + K + P_3 = RMD$ /
 Marcinova Bjelčíková manželka / $(<K> + P = <RM>)_3 + A$ /
 z Jazvín Žofa Zemanová / $CH^P + \underline{K} + P_3 = RMD$ /
 Babušákých Vjera Bunová / $RM_{1/2} + K + P_3$ /
 Vadovčákých tetka Michalcová / $(RM_3 - A) : MD + P_3$ /
 Durcéch Darina Babušákých, Durcéch Darina Babušáčka / $\underline{P}_3 + K + RM_{1/2} = <MD>$ /
 Michalcová Anna Černochárých / $P_3 + K + RM_3 = MD$ /
 Vrábliková - Babušáčka (Spod duba) / $P_3 = <MD> + RM_3 = <MD> + {}^0MD = CH^P$ /
 Černáková Anna Bičianých / $P_3 = RMD + K + \underline{P}_1$ /
 Bjelčíková Anna Spod duba Babušáčka, Bjelčíková Anna Spod duba Babušáková, Bjelčíková
 Anna Spod duba Babušákých / $P_3 = <RM> + K + CH^P/-MD + RM_{[3]}$ /.

Pri opisnom pomenovaní vstupujú do živých osobných mien priezviská alebo viacčlenné živé mená iných osôb. Osoba sa pomenúva prostredníctvom otca

(Gazdova Buných

$CH^z_1 + \underline{P}_1$

Ivanova Bjesova céra

$[(K + P = RMD) : MD]_1 + A$

céra Rudova Vichlopna Ze stanici $A + (\underline{K} + <P> + MD = CH^P)_1$,

otca a matky

(céra Jana Žitného a Zdenki Žitnej $A + (\underline{K} + P = RMD : MD)_1 + (K + P_3 = RMD)_{11}$),

manžela

(Gustínova Pribišova

$(\underline{K} + P = RMD)_3$

vdova po Janovi Kíškovi

$A + (\underline{K} + P = RMD)_3$

žena po Šándorovi Podhrackom

$A + (<K> + P = RMD)_3$

vdova Šándora Podhrackého

$A + (<K> + P = RMD)_3$

vdova po Šándorovi Podhrackých

$A + (<K> + P = RMD)_3$

Milka Pala Malku

$\underline{K} + (\underline{K} + P = RMD : MD)_3$

Janova manželka Štukova

$\underline{K}_3 + A + (P = RMD)_3$

Jurova Juričova žena

$(\underline{K} + P)_3 + A$

Ludvíkova Kostelného žena

$(\underline{K} + P)_3 + A$

Vladova Mednanského manželka

$(\underline{K} + <P> : <MD>)_3 + A$

Milanova Mikova manželka

$(K + P = RM : MD)_3 + A$

Jarova Bjesova žena

$[(\underline{K} + P = RM) : MD]_3 + A$

Šándora Podhrackého žena

$(<K> + P = RMD)_3 + A$

Šándora Podhrackého manželka

$(<K> + P = RMD)_3 + A$

Babušáčka po Marcinovi Bjelčikovi

$RM_{[3]} + (<K> + <P> = <RM>)_3$

Pribišova Mirova manželka

$(P = RMD + \underline{K})_3 + A$

Vrkočova Palova Stolárova

$(P = RMD + \underline{K} + CH^2)_3$

Vrkočova Palova ot Klimáčkou

$(P = RMD + \underline{K})_3 + MD$

Andrejka Milana Durcých mlaččieho

$K + (K + P - A)_3$

Anička Vlatkova Mednanského manželka

$K + (K + <P> : <MD>)_3 + A$

Zuska Zdenkova Malkova manželka

$K + (K + P = RMD : MD)_3 + A$

Vlatkova Mednanského Automechanika manželka $(\underline{K} + <P> + CH^2 : <MD>)_3 + A$

po Janovi Kíškovi z Dolnej ulici žena

$(\underline{K} + P = RMD<> + \underline{CH}^P)_3 + A$

z Bjelčikých dolini Ruda Kubánka manželka $MD = CH^P + (\underline{K} + P = RMD)_3 + A$

Anička Vladova Klimáčkova Stolárova Z bitovki žena $\underline{K} + (\underline{K} + P + CH^2 + MD = CH^P)_3 + A$

Anička Vladova Klimáčkých Stolárova Z bitovki žena $\underline{K} + (\underline{K} + \underline{P} + CH^2 + MD = CH^P)_3 + A$,

svokra

(Letancova nevesta

$(P = RMD)_5 + A$

Gustína Pribiša nevesta

$(\underline{K} + P = RMD)_5 + A$),

brata

(Pala Dugu sestra

$(\underline{K} + P = RMD)_7 + A$

<i>Mišova Mrázéch Borsukova sestra</i>	$(\underline{K} + *RM + P = RMD)_7 + A$
<i>Borsukova Mišova Mrázéch sestra</i>	$(P = RMD + \underline{K} + *RM)_7 + A$

Priezviská sa pri opisnom pomenovaní nachádzajú v nominatívne singuláru posesívneho adjektíva ženského rodu odvodeného príponou *-ova* (*Gustínova Pribišova, Letancova nevesta, Ivanova Bjesova céra, Janova manželka Štukova, Jurova Juričova žena, Milanova Mikova manželka, Jarova Bjesova žena, Pribišova Mirova manželka, Vrkočova Palova Stolárova, Vrkočova Palova ot Klimáčkou, Zuska Zdenkova Malkova manželka, Mišova Mrázéch Borsukova sestra, Borsukova Mišova Mrázéch sestra, Anička Vladova Klimáčkova Stolárova Z bitovki žena, Anička Vladova Klimáčkéch Stolárova Z bitovki žena*), v tvare kolektívneho posesíva s príponou *-éch* (*Gazdova Bunéch, Andrejka Milana Durčéch mlaččieho*), v genitíve singuláru substantíva mužského rodu (*Milka Pala Malku, Gustína Pribiša nevesta, Pala Dugu sestra, céra Rudova Vichlopna ze Stanici, z Bjelčikéch dolini Ruda Kubánka manželka*), v genitíve singuláru substantíva ženského rodu, ktorý má tvar adjektíva (...*Zdenki Žitnej*), v genitíve singuláru substantíva mužského rodu adjektívneho pôvodu (*Ludvíkova Kostelného žena, Vladova Mednanského manželka, vdova Šándora Podhrackého, Šándora Podhrackého žena, Šándora Podhrackého manželka, céra Jana Žitného...*, *Anička Vlatkova Mednanského manželka, Vlatkova Mednanského Automechanika manželka* /privlastňovanie osobám, ktoré sú pomenované vlastným menom v podobe adjektíva, sa vyjadruje genitívom/), v lokáli singuláru substantíva mužského rodu (*vdova po Janovi Kíškovi, žena po Šándorovi Podhrackom, vdova po Šándorovi Podhrackých, Babušáčka po Marcinovi Bjelčikovi, po Janovi Kíškovi z Dolnej ulici žena*).

Využitie funkčných členov v živých osobných menách

Priezvisko je tretím najčastejším funkčným členom v živých menách žien v Papradi (podobne ako v živých menách u mužov), len rozdiel medzi rodinným menom (22,36%) a priezviskom (17,46%) je o niečo väčší. Najväčšie zastúpenie v živých menách vydatých v Papradi má rodné meno (35,53%). Apelatívny člen tvorí 12,86% a individuálna charakteristika 8,88% všetkých funkčných členov. Najnižší výskyt má meno domu (2,91%).

Pre porovnanie uvedieme stav v iných kopaničiarskych častiach. V triede vydatých žien v Černochovom Vrchu sa funkčný člen priezvisko nachádza na druhom mieste (s 20,3%) za rodným (krstným) menom. V Súši je na treťom mieste (s 14,52%) za rodným (krstným) menom

a rodinným menom. V Jazvinách je tiež na treťom mieste (prvé je rodinné meno a druhé rodné meno). V časti Topolecká sa priezvisko vyskytuje zriedkavejšie, s 12% je na štvrtom mieste po rodnom mene, rodinnom mene a individuálnej charakteristike.

V Papradi na pomenovanie vydatých žien funkčným členom priezvisko prevláda pomenovanie priezviskom podľa manžela, relatívne často sa objavuje priezvisko podľa otca, čo je najmä dôsledkom toho, že osobu poznali v osade ešte za slobodna pod daným menom. Priezviská iných rodinných príslušníkov (brata, svokra) v živých menách vydatých žien treba vysvetľovať tým, že daní muži sú známi v lokálnom spoločenstve osady a pomocou nich sa dobre identifikujú ich príbuzné (sestry, nevesty). Podobne je to aj v prípade pomenovania žien opisným živým menom, ktoré vychádza z mena manžela. Muža poznajú lepšie a jeho manželku identifikujú na základe neho. Pri ojedinelom živom mene, kde sa nachádza meno otca i matky (*céra Jana Žitného a Zdenki Žitnej*), je jediné priezvisko podľa matky a priezvisko matky v tomto živom mene možno považovať za redundantné. Niekedy pri živom pomenovaní stačí na presnú identifikáciu len jediný funkčný člen, ktorým je priezvisko (takéto prípady sú aj pri iných funkčných členoch), inokedy sa k nemu pridáva ďalší člen.

Priezviská v živých menách sú odrazom mnohotvárnosti nášho národného jazyka. Možno na nich pozorovať pokračovanie vývinu pomenovacej sústavy. Úradné priezviská sa stali súčasťou neúradného systému a v ňom majú „svoj vlastný život“, prispôsobujú sa mu.

Príspevok ukázal uplatnenie priezvisk v súčasnej neúradnej antroponymii, ich zastúpenie v modeloch a živých osobných menách, na zistených bohatých príkladoch ilustroval aj rôzne nárečové či iné modifikované podoby priezvisk a ich príbuzenské motivácie. Ukázal tiež rôzne spájanie priezvisk s inými členmi do živých mien. Ponúkol poznanie stavu neúradnej antroponymie (so zameraním na priezviská) na západnom Slovensku, zvlášť v kopaničiarskej oblasti.

Literatúra

- Blanár V., Matejčík J., 1978, *Živé osobné mená na strednom Slovensku*. 1. diel. *Designácia osobného mena*, Bratislava.
- Blanár V., Matejčík J., 1983, *Živé osobné mená na strednom Slovensku*. 2. diel. *Distribúcia obsahových modelov*, Martin.
- Blanár V., 1996, *Teória vlastného mena. (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)*, Bratislava.

- Horváth P., 1979, *Vývoj kopaníc a kopaničiarskeho osídlenia v oblasti Myjavskej pahorkatiny do konca 18. storočia*, „Historické Štúdie“, 22, s. 87–166.
- Kazík M., 2009, *Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede ženatých mužov v Černochovom vrchu (Černochoh Vrch, Drgoňova dolina, Durcova dolina)*, [in:] M. Ološtiak, M. Ivanová, L. Gianitsová-Ološtiaková (red.), *Varia XVIII. Zborník plných príspevkov z XVIII. kolokvia mladých jazykovedcov. (Prešov – Kokošovce-Sigord 3.–5. 12. 2008)*, Prešov, s. 326–346.
- Kazík M., 2010a, *Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede vydatých žien v Černochovom Vrchu (Černochoh Vrch, Drgoňova dolina, Durcova dolina)*, [in:] J. Hladký, L. Rendár (red.), *Varia XIX. Zborník plných príspevkov z XIX. kolokvia mladých jazykovedcov. Trnava – Modra-Harmónia 18.–20. 11. 2009*, Trnava, s. 147–172.
- Kazík M., 2010b, *Živé osobné mená v triede ženatých mužov v Topoleckej*, „Slovenská Reč“, 4–5, s. 333–342.
- Kazík M., 2010c, *Sústava živého pomenovania ženatých mužov v Topoleckej*, [w:] B. Vargová a kol. (red.), *Dlane. Kultúrne združenie národností a etník Slovenskej republiky*, Bratislava, s. 145–152.
- Kazík M., 2010d, *Živé osobné mená v triede vydatých žien v Súši*, [in:] J. David, M. Čornejová, M. Harvalík (red.), *Mnohotvárnosť a špecifickosť onomastiky. IV. česká onomastická konferencia (15.–17. září 2009, Ostrava). Sborník příspěvků*, Ostrava – Praha, s. 233–241.
- Kazík M., 2010e, *Funkčný člen rodné meno v živých osobných menách v Papradi*, „Acta Onomastica“ 51, 2, s. 504–514.
- Kazík M., 2010f, *Individuálne charakteristiky mužov v Papradi*, [in:] B. Vargová a kol. (red.), *Kto kráča vedľa nás. Kultúrne združenie národností a etník Slovenskej republiky*, Bratislava, s. 72–78.
- Kazík M., 2010g, *Funkčný člen rodinné meno v živých osobných menách triedy ženatých mužov v Papradi*, [in:] D. Palecková, Z. Kumorová, P. Gregorík (red.), *RARA AVIS. Zborník zo VII. medzinárodnej konferencie študentov a doktorandov, Trnava, 27.–28. apríla 2010*, Trnava, s. 26–31.
- Kazík M., 2010/2011, *Funkčné členy v neoficiálnych (živých) antroponymách*, „Slovenský Jazyk a Literatúra v Škole“, č. 1–2, roč. 57, s. 13–19.
- Kazík M., 2011a, *Živé osobné mená v triede slobodných v Súši*, [in:] P. Mitter, Z. Menšíková (red.), *Minulost, přítomnost a budoucnost v jazyce a v literatuře, 1. díl – část jazykovědná*, Ústí nad Labem, s. 220–224.
- Kazík M., 2011b, *Funkčný člen „priezvisko“ v modelovej interpretácii živých osobných mien slobodných osôb v Papradi*, „Acta Onomastica“ 52, s. 83–91.

- Kazík M., 2011c, *Funkčný člen individuálna charakteristika v živých osobných menách triedy vydatých žien v Papradi*, [in:] D. Palečsková, Z. Kumorová, P. Gregorík (red.), *Rara Avis: zborník z VIII. medzinárodnej konferencie študentov a doktorandov: Trnava 12.–13. apríl 2011*, Trnava, s. 185–191.
- Kazík M., 2012a, *Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede slobodných v Černochovom Vrchu (Černochoh Vrch, Drgoňova dolina, Durcova dolina)*, [in:] G. Múcsková (red.), *Varia XX. Zborník príspevkov z XX. kolokvia mladých jazykovedcov (Častá-Papiernička 24.–26. 11. 2010)*, Bratislava, s. 287–312.
- Kazík M., 2012b, *Živé osobné mená vydatých žien v Súši – pomenovacie modely a kvantitatívne údaje*, [in:] I. Sedlák (red.), *Slovakistika. Jazyk. Literatúra. Kultúra. Informácie*, Martin, s. 90–97.
- Kazík M., 2012c, *Funkčný člen „individuálna charakteristika“ v modelovej interpretácii živých osobných mien slobodných osôb v Papradi*, „Acta Onomastica“ 54, s. 134–141.
- Kazík M., 2012d, *Funkčný člen „meno domu“ v modelovej interpretácii živých osobných mien v Papradi*, „Acta Onomastica“ 54, s. 142–148.
- Kazík M., 2013a, *Funkčné členy živých osobných mien v triede vydatých žien v Topoleckej*, [w:] I. Sedlák (red.), *Slovakistika. Jazykoveda. Literárna veda. Kulturológia. Vedecké informácie*, Martin, s. 61–68.
- Kazík M., 2013b, *Apelatívny člen v modelovej interpretácii živých osobných mien v Papradi*, „Acta Onomastica“ 54, s. 101–107.
- Kazík M., 2014, *Živé mená v staroturianskej časti Jazviny*, [in:] K. Dudová (red.), *Varia XXII. Zborník plných príspevkov z XXII. kolokvia mladých jazykovedcov (Nitra 5.–7. 12. 2012)*, Nitra, s. 184–199.
- Kazík M., 2015, *Funkčný člen rodinné meno v triede slobodných v Papradi*, [in:] K. Barnová, A. Chomová (red.), *Varia. KMJ XXI. Zborník príspevkov z XXI. kolokvia mladých jazykovedcov (Banská Bystrica – Šachtičky 30.11.–2.12.2011)*, Banská Bystrica, s. 215–222.
- Kazík M., 2016a, *Sústava živého pomenovania vydatých žien v Topoleckej*, [in:] P. Parenička (red.), *Slovakistika. Jazykoveda. Literárna veda. Kulturológia. Vedecké informácie*, Martin, s. 51–57.
- Kazík M., 2016b, *Živé osobné mená v triede ženatých mužov v Súši*, [in:] *Състояние и проблеми на българската ономастика*, т. 14/ Брой 1, Veliko Tarnovo, s. 157–171.
- Kazík M., 2016c, *Funkčný člen „rodinné meno“ v modelovej interpretácii živých osobných mien v triede vydatých žien v Papradi*, „Acta Onomastica“ 55, s. 133–146.
- Kazík M., 2016d, *Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede slobodných osôb v Papradi*, „Acta Onomastica“ 57, s. 57(58)–69.

- Kazík M., 2018a, *Funkčné členy a pomenovacie modely živých mien slobodných v Súši*, „Acta Onomastica“ 59, s. 106–122.
- Kazík M., 2018b, *Systém neúradného (živého) pomenovania ženatých mužov v Papradi*, [in:] M. Ilie (red.), *Profesorului constantin geambașu la 70 de ani*, București, s. 160–166.
- Štolc J., 1994, *Slovenská dialektológia*, Bratislava.
- Valentová I., 2015, „Living” (*Unofficial*) *Personal Names and their Research in Slovakia*, [in:] *Name and Naming*, s. 44–61. Online: <http://onomasticafelecan.ro/iconn3/iconn3_proceedings.php>.

Nazwiska w nieoficjalnych nazwach zameężnych kobiet w Papradzie

Streszczenie

W artykule zajmujemy się funkcjonalnym elementem nazwiska zameężnych kobiet w Papradzie. Nazwisko jest elementem nieoficjalnej nominacji, który pochodzi z oficjalnego systemu i charakteryzuje się dziedzicznością, stałością administracyjno-prawnego zwyczaju i zwyczaju lokalnego. Paprad to największa i najbardziej zwarta osada Kopanic w Starej Turze. Miasto Stará Turá znajduje się na zachodzie Słowacji. Nazwisko jest trzecim najbardziej znaczącym funkcjonalnym elementem w nieoficjalnych nazwach kobiet w Papradzie (17,46%). U zameężnych kobiet przeważa nazwisko męża, często pojawia się nazwisko ojca, co wynika głównie z faktu, że dana osoba została zidentyfikowana w wiosce pod podanym imieniem jako wolna. Nazwiska innych członków rodziny (braci i teściów) w nieoficjalnych nazwach zameężnych kobiet należy tłumaczyć faktem, że mężczyźni są znani w lokalnej społeczności osady, i że ich krewni (siostry, synowe) są dobrze przez nich rozpoznani. Podobnie jest również w wypadku, gdy kobiety są nazywane opisowym żywym imieniem, które jest oparte na imieniu męża. Czasami w nieoficjalnym nazewnictwie wystarczy jeden element funkcjonalny z nazwiskiem, aby dokładna identyfikacja była możliwa (takie przypadki są również możliwe w odniesieniu do innych członków funkcjonalnych nominacji), innym razem dodaje się do niego inny element. Oficjalne nazwiska stały się częścią nieoficjalnego systemu i są do niego dostosowane.

Słowa kluczowe: onomastyka, nieoficjalne imiona osobowe, Słowacja Zachodnia.

Surnames in unofficial (living) names of married women in Paprad

Summary

In the paper, we are focusing on the functional element surname of married women in Paprad. It is a functional element of unofficial naming system, which is taken from the official system and it is characterized by heritage, steadiness of the administrative-legal usage and of usage of settlement. Paprad is the largest and most compact Kopanice

settlement of Stará Turá. Town Stará Turá is located in Western Slovakia. The surname is the third most functional element in the living names of married women in Paprad (17.46%). The surname of the husband prevails, the father's surname often appears, which is mainly due to the fact that a person has been identified in the village as an unmarried one under the given name. The names of other family members (brothers and fathers-in-law) in the living (unofficial) names of married women must be explained by the fact that the men are known in the local community of the settlement and that their relatives (sisters, daughters-in-law) are well identified through them. Similarly, it is also the case when women are named by a descriptive living name that is based on the husband's name. Sometimes, in an unofficial naming, only one functional element with a surname (such cases are also with other functional elements) is sufficient for accurate identification, and sometimes another element is added to it. The official surnames have become part of a non-official system and adapted to it.

Keywords: onomastics, unofficial (living) personal names, western Slovakia.